

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ I PETYCJI

Warszawa, 25 marca 2024 r.

BADK.DPK.133.9.2024 MKo

P11-19/24	Data wpływu petycji 31 stycznia 2024 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 22 marca 2024 r.

**KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO,
KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY**

TEMAT

**EGEŻKUCJA WIERZYTELNOŚCI Z GOSPODARSTWA ROLNEGO
STANOWIĄCEGO WSPÓLNOŚĆ MAJĄTKOWĄ MAŁŻEŃSKĄ**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 787¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego oraz art. 41 § 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, w celu wprowadzenia możliwości uzyskania tytułu wykonawczego przeciwko małżonkowi dłużnika wówczas, gdy stwierdzona tytułem egzekucyjnym wystawionym przeciwko dłużnikowi wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

W opinii wnoszącego petycję art. 787 i 787¹ Kodeksu postępowania cywilnego nie mogą zostać zastosować do egzekucji z gospodarstwa rolnego.

Przepis art. 787 k.p.c. pozwala na nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, wobec którego prowadzona jest egzekucja. Sąd może nadać taką klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, jeśli wierzyciel złoży stosowny wniosek, w którym wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej dokonanej za zgodą małżonka dłużnika. Samo nadanie klauzuli na tytuł egzekucyjny ma pozwolić wierzycielowi na skierowanie postępowania komorniczego do majątku wspólnego małżonków.

Autor petycji podkreśla, że gospodarstwa rolne, bardzo często prowadzone są przez oboje małżonków, lecz tylko jedno z nich zajmuje się zaciąganiem zobowiązań pomimo, że gospodarstwo rolne stanowi wspólność majątkową małżeńską (np. zakupem nawozów, maszyn rolniczych, materiału siewnego, dokonuje wyłącznie mąż).

W przypadku powstania wierzytelności na skutek braku zapłaty, za określone materiały czy też usługi, związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego może zostać wydany przez sąd tytuł egzekucyjny. Z takiego tytułu może wynikać, że dłużnikiem jest jedynie osoba małżonka, która bezpośrednio zajmowała się określoną czynnością prawną tj. np. zakupem maszyn rolniczych. Autor petycji utrzymuje, że skorzystanie wówczas z art. 787 k.p.c. nie jest możliwe ponieważ małżonek wobec, którego tytuł egzekucyjny nie został wydany nie wystawia zgód na dokumencie prywatnym w takich sytuacjach.

Ponadto w opinii wnoszącego petycję nie będzie miał zastosowanie również art. 787¹ k.p.c., który odnosi się do sytuacji, w której w skład majątku wspólnego małżonków wchodzi przedsiębiorstwo, a wierzytelność zasądzona tytułem egzekucyjnym powstała w związku z

jego prowadzeniem. Przepis ten nie dotyczy natomiast gospodarstwa rolnego. Jak podkreśla autor petycji gospodarstwo rolne oraz przedsiębiorstwo to dwa odrębne pojęcia uregulowane w art. 55¹ oraz art. 55³ Kodeksu cywilnego.

Ponadto petytor podniósł, że również przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego rozróżniają pojęcie gospodarstwa rolnego i przedsiębiorstwa.

Mając na uwadze powyższe wnoszący petycję postuluje, aby do art. 787¹ Kodeksu postępowania cywilnego oraz art. 41 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wprowadzić obok pojęcia przedsiębiorstwa również pojęcie gospodarstwa rolnego, co umożliwi nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika i skierowanie egzekucji do gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków,

Autor petycji zaproponował treść zmienionych przepisów.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.) w art. 776 stanowi: podstawą do prowadzenia postępowania egzekucyjnego (od momentu wszczęcia do jego zakończenia) jest tytuł wykonawczy.

Tytułem wykonawczym jest co do zasady tytuł egzekucyjny zaopatrzone w klauzulę wykonalności, którą nadaje sąd. Postępowanie klauzulowe jest postępowaniem sądowym, które ma charakter uproszczony, sformalizowany oraz autonomiczny wobec postępowania rozpoznawczego i egzekucyjnego.¹

Zgodnie z art. 777 § 1 ustawy tytułami egzekucyjnymi m.in. są:

1. orzeczenie sądu prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu, jak również ugoda zawarta przed sądem, orzeczenie referendarza sądowego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu, inne orzeczenia,

2. ugody i akty, które z mocy ustawy podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej,

3. akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji i który obejmuje obowiązek zapłaty sumy pieniężnej lub wydania rzeczy oznaczonych co do gatunku, ilościowo w akcie określonych, albo też wydania rzeczy indywidualnie oznaczonej, gdy w akcie wskazano termin wykonania obowiązku lub zdarzenie, od którego uzależnione jest wykonanie,

4. akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji i który obejmuje obowiązek zapłaty sumy pieniężnej do wysokości w akcie wprost określonej albo oznaczonej za pomocą klauzuli waloryzacyjnej, gdy w akcie wskazano zdarzenie, od którego uzależnione jest

¹ E. Jaceczko [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 506–1217. Tom II*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, art. 776.

wykonanie obowiązku, jak również termin, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie temu aktowi klauzuli wykonalności.

Tytułem wykonawczym mogą być także wskazane w przepisach odrębnych dokumenty urzędowe (niewymienione w art. 777) wraz z nadaną im przez sąd klauzulą wykonalności. Są to: wyroki sądu polubownego i zawarte przed sądem polubownym ugody (art. 1214 § 2), wyroki państw obcych, które wymagają stwierdzenia ich wykonalności przez nadanie klauzuli wykonalności (art. 1151 § 1) oraz ugody zawarte przed mediatorem (art. 183¹⁵ § 1).²

Wniosek o nadanie klauzuli wykonalności sąd rozpoznaje niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 3 dni od dnia jego złożenia (art. 781¹).

Zgodnie z art. 782 nadanie klauzuli wykonalności następuje na wniosek wierzyciela, chyba że tytuł egzekucyjny wydany został w postępowaniu, które było lub mogło być wszczęte z urzędu, zasądza alimenty albo świadczenie na rzecz pracownika lub jego rodziny bądź stanowi prawomocny nakaz zapłaty wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Nadanie klauzuli wykonalności następuje z urzędu także tym tytułom, które obejmują orzeczone w postępowaniu cywilnym grzywnę lub karę pieniężną oraz koszty sądowe w sprawach cywilnych przysługujące Skarbowi Państwa, ale tylko w zakresie tych należności.³

Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, brzmienie klauzuli wykonalności, mając na względzie sprawne prowadzenie egzekucji i zapewnienie możliwości obrony praw jej uczestników.

Tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim sąd nada klauzulę wykonalności także przeciwko jej małżonkowi z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową, jeżeli wierzyciel wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej dokonanej za zgodą małżonka dłużnika (art. 787).

Zgodnie z art. 787¹ tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim sąd nada klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika z ograniczeniem jego odpowiedzialności do przedsiębiorstwa wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków, jeżeli wierzyciel wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym,

² E. Jaceczko [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art.506–1217. Tom II*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, art. 776.

³ M. Sieńko [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, art. 782.

że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

Kodeks postępowania cywilnego przewiduje ograniczenie egzekucji sądowej w przypadku dłużnika będącego rolnikiem.

Zgodnie z art. 829¹ jeżeli dłużnikiem jest rolnik prowadzący gospodarstwo rolne, egzekucji nie podlegają m.in.: stado podstawowe zwierząt gospodarskich (bydła mlecznego, bydła mięsnego, koni, kóz, owiec), zwierzęta gospodarskie, poza stadem podstawowym, w drugiej połowie okresu ciąży i w okresie odchowu potomstwa oraz źrebięta do 6 miesięcy, cielęta do 4 miesięcy, jagnięta do 3 miesięcy, prosięta do 2 miesięcy i koźlęta do 5 miesięcy, podstawowe maszyny, narzędzia i urządzenia rolnicze, w liczbie niezbędnej do pracy w gospodarstwie rolnym dłużnika, w tym ciągniki rolnicze z maszynami i sprzętem współpracującym, samobieżne maszyny rolnicze niezbędne do uprawy, pielęgnacji, zbioru i transportu ziemiopłodów, silosy na zboża i pasze i inne.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.) reguluje małżeńskie ustroje majątkowe.

Zgodnie z art. 31 § 1 ustawy z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

Do majątku wspólnego należą w szczególności:

- 1) pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków;
- 2) dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków;
- 3) środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków;
- 4) kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych;
- 5) środki zgromadzone na koncie OIPE w rozumieniu art. 2 pkt 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1238 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ogólnoeuropejskiego indywidualnego produktu emerytalnego (OIPE) oraz na subkoncie OIPE

w rozumieniu art. 2 pkt 9 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o ogólnoeuropejskim indywidualnym produkcie emerytalnym każdego z małżonków.

Oboje małżonkowie są obowiązani współdziałać w zarządzie majątkiem wspólnym, w szczególności udzielać sobie wzajemnie informacji o stanie majątku wspólnego, o wykonywaniu zarządu majątkiem wspólnym i o zobowiązaniach obciążających majątek wspólny (art. 36 § 1).

Każdy z małżonków może samodzielnie zarządzać majątkiem wspólnym, chyba że przepisy poniższe stanowią inaczej. Wykonywanie zarządu obejmuje czynności, które dotyczą przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego, w tym czynności zmierzające do zachowania tego majątku.

Przedmiotami majątkowymi służącymi małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej małżonek ten zarządza samodzielnie. W razie przemijającej przeszkody drugi małżonek może dokonywać niezbędnych bieżących czynności (art. 36 § 2 i 3).

Jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka, wierzyciel może żądać zaspokojenia także z majątku wspólnego małżonków (art. 41 § 1).

Natomiast jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody drugiego małżonka albo zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9, a jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa.

Zgodnie z art. 52 § 1 z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać ustanowienia przez sąd rozdzielenia majątkowej.

Ustanowienia przez sąd rozdzielenia majątkowej może żądać także wierzyciel jednego z małżonków, jeżeli uprawdopodobni, że zaspokojenie wierzytelności stwierdzonej tytułem wykonawczym wymaga dokonania podziału majątku wspólnego małżonków (art. 52 § 1a).

Celem powództwa z art. 52 § 1a ma być uzyskanie przez wierzyciela możliwości zaspokojenia jego wierzytelności. Powództwo może być uwzględnione tylko wówczas jeśli wierzyciel uprawdopodobni, że w wyniku podziału majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka nastąpi chociażby częściowe zaspokojenie jego wierzytelności. Instytucja z art. 52

§ 1a - jako ingerująca w wolność i swobodę małżonków - powinna być stosowana z dużą ostrożnością, a zawarte w tym przepisie przesłanki należy interpretować ściśle, a nie rozszerzająco. W szczególności nie można dopuścić do sytuacji, w której powództwo zostanie wniesione nie w celu zaspokojenia należności wierzyciela, ale szykanowania małżonka bądź też małżonków.⁴

INFORMACJE DODATKOWE:

Obecne brzmienie art. 787, ustalone przez ustawę z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, pozostaje w ścisłym związku ze zmianami wprowadzonymi do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie ustroju wspólności ustawowej, a w szczególności odnośnie do zarządu majątkiem wspólnym i możliwości zaspokojenia się wierzyciela jednego z małżonków z majątku wspólnego. Artykuł 36 § 2 k.r.o. wyraża zasadę, że każdy z małżonków może samodzielnie zarządzać majątkiem wspólnym. W konsekwencji każdy z małżonków może także skutecznie zaciągać zobowiązania, o ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej. Wśród nich znajduje się art. 37 § 1 k.r.o., który wymienia czynności prawne wymagające zgody drugiego z małżonków, i art. 37 § 2 k.r.o., uzależniający skuteczność umowy zawartej przez jednego z małżonków bez wymaganej zgody drugiego z nich od potwierdzenia umowy przez drugiego małżonka.

W obecnym stanie prawnym skuteczne zaciągnięcie zobowiązania przez jednego z małżonków nie jest jednak wystarczające do nabycia przez wierzyciela uprawnienia do zaspokojenia z majątku wspólnego małżonków. Artykuł 41 § 1 k.r.o. uzależnia to od zaciągnięcia zobowiązania za zgodą drugiego małżonka także w tych przypadkach, gdy nie jest ona wymagana przez art. 37 k.r.o. W zamiarze ustawodawcy takie rozwiązanie miało stanowić instrument ochrony dobra rodziny małżonków. W praktyce osłabia ono jednak w sposób znaczący pozycję wierzyciela co do możliwości zaspokojenia z majątku wspólnego małżonków, gdyż nakazuje mu, już na etapie zawierania umowy, uzyskanie – w każdym przypadku – zgody małżonka swojego kontrahenta na zaciągnięcie przez niego zobowiązania.

Sytuację wierzyciela pogarszają dodatkowo wymogi przepisów procesowych. Art. 787 uzależnia bowiem dopuszczalność nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika nie tylko od wyrażenia zgody przez jego małżonka na zaciągnięcie zobowiązania,

⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z 15.10.2013 r., III Ca 464/13, LEX nr 1716409.

jak stanowi art. 41 § 1 k.r.o., lecz także wymaga od wierzyciela wykazania tej okoliczności za pomocą określonych dowodów (dokumentów urzędowych lub prywatnych).

W uchwale z 18 marca 2011 r., III CZP 117/10, Sąd Najwyższy stwierdził, że w sprawie o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika nie jest dozwolone stosowanie domniemania faktycznego przy ustalaniu, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała za zgodą małżonka dłużnika.

Wymóg wykazania przez wierzyciela w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, że wierzytelność powstała za zgodą małżonka dłużnika, nie dotyczy roszczeń powstałych przed wejściem w życie ustawy z 17.06.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw⁵.

Przepis stanowi kontynuację problematyki objętej art. 787, przy czym uregulowane w nim postępowanie klauzulowe ma charakter szczególny wobec art. 787 w części dotyczącej przesłanek pozwalających na nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika. Odnosi się on do sytuacji, w której w skład majątku wspólnego małżonków wchodzi przedsiębiorstwo, a wierzytelność zasądzona tytułem egzekucyjnym powstała w związku z jego prowadzeniem.

Omawiany przepis nie wymaga wykazania przez wierzyciela zgody małżonka dłużnika na zaciągnięcie zobowiązania. W pozostałym zakresie przepis stosuje się, a zatem wierzyciel ma obowiązek udowodnienia dokumentem urzędowym lub prywatnym, że wierzytelność stwierdzona tytułem egzekucyjnym powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

Ważnym orzeczeniem dotyczącym postulatu niniejszej petycji jest wyrok Sądu Najwyższego, który stwierdził, że w świetle przepisów prawa publicznego, rolnik prowadzi działalność gospodarczą. Natomiast na gruncie przepisów cywilnoprawnych rolnik powinien być traktowany jako przedsiębiorca, chyba że wyjątkowo prowadzi gospodarstwo rolne wyłącznie w celu samozaopatrzenia, tj. na własne potrzeby.⁶

Do Ministerstwa Sprawiedliwości 2 lutego 2024 r. wpłynęła petycja o tożsamych wnioskach i treści, która została skierowana do Departamentu Spraw Rodzinnych i Nietletnich celem załatwienia. Resort 18 marca 2024 r. udzielił odpowiedzi, w której wskazał, że należy skłaniać się do przyjęcia poglądu, zgodnie z którym wprowadzenie możliwości dla wierzyciela żądania zaspokojenia wierzytelności związanych z prowadzeniem gospodarstwa

⁵ D. Zawistowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 787.

⁶ Wyrok SN z 17.02.2021 r., I NSNc 152/20, LEX nr 3120991.

rolnego z przedmiotów wchodzących w jego skład byłoby możliwe tylko pod warunkiem przyjęcia, że działalności związanej z prowadzeniem gospodarstwa rolnego mogłoby być przypisane cechy właściwe działalności gospodarczej. Należy jednak wskazać, że po pierwsze pogląd o zróżnicowanym statusie działalności rolniczej jako działalności gospodarczej (rolnika jako przedsiębiorcy) jest uwarunkowany charakterem prowadzonej działalności, a po drugie Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie zawiera szczególnej regulacji dotyczącej prowadzenia gospodarstwa rolnego (art. 36 § 3 k.r.o. odnosi się bowiem do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej).

Z informacji zamieszczonych na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że resort w dniu 18 marca 2024 r. udzielił autorowi petycji odpowiedzi.⁷

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

⁷ <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/petycja-w-sprawie-nowelizacji-art-81-par-2-kodeksu-rodzinnego-i-opiekunczego-oraz-art-7871-kodeksu-postepowania-cywilnego-poprzez-wprowadzenie-podmiotu-jakim-jest-gospodarstwo-rolne>